

Hogy tehát az etikai választások egyben poétikai minőséget is jelentenek.

A helyzet – sajnos – ennél nyilvánvalóan bonyolultabb, de Zoltán Gábor „tartalmista” könyve érzésem szerint inkább kétosztatú rendbe tagolja a létezőket. Ugyanakkor a könyv mégis érdekes, helyenként lebilincselő olvasmány. A kommentárok, összekötő szövegek minden szubjektivitása ellenére (és mellett) az egymás után sorjázó versek egyre nyomasztóbb módon rajzolják ki a kor fojtó rettenetét, teszik jelenvalóvá azt a nyelvi készletet, amely akkor kijelölte és reprezentálta a cselekvési és gondolkodási lehetőségeket, s mentalitásokat, habitusokat formált. A mindennapok nyelvi atmoszféráját.

És ez – a kötettel kapcsolatban megfogalmazott kételyek, esetleges tárgyi tévedések ellenére – nem kevés. (A könyv 39. lapon megfogalmazott állításával szemben a „fordulat éve” nem 1949-re, hanem 1948-ra datálódik.)

Egyszerre abszurd, ijesztő és lehangoló az a szélesvásznú panorámakép, amelyben egymáshoz préselődik ennyi széttartó eszme, nyelv, hagyomány és törekvés. Ahogy Wilhelm Pinder a generációk együttélésével kapcsolatban fogalmazott, minden időpillanat polifón, és úgy tűnik, Magyarországon, 1944-ben ez a polifónia csikorgóan disszonáns hangzattá állt össze.

